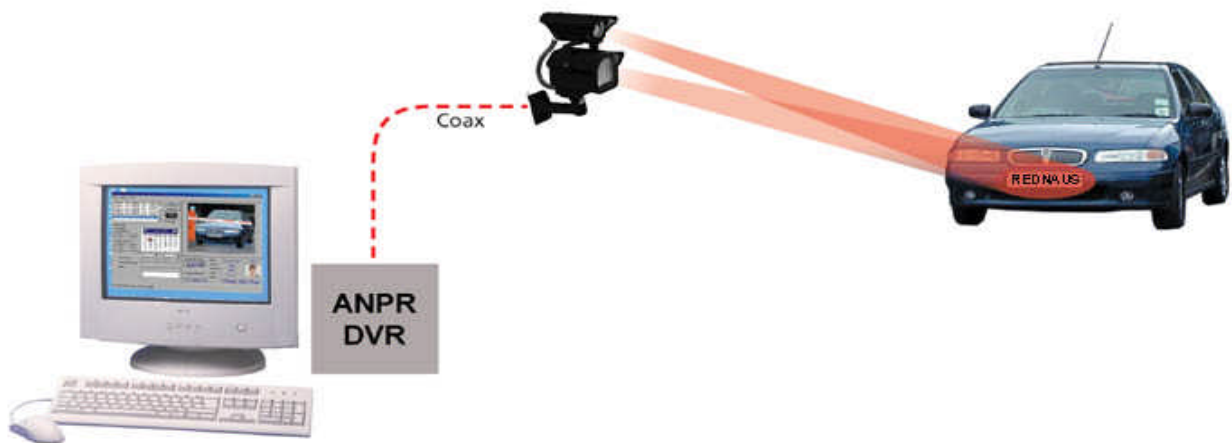

AVTOMATIZIRANO PREVERJANJE REGISTRSKIH TABLIC PRI NADZORU CESTNEGA PROMETA – PRESOJA VPLIVOV NA ZASEBNOST

AVTOMATIZIRANO PREVERJANJE REGISTRSKIH TABLIC PRI NADZORU CESTNEGA PROMETA (ANPR)

1. Uvod

Stanje prometne varnosti se je v letu 2015 v primerjavi z enakim obdobjem leta 2014¹ poslabšalo z vidika nastalih posledic. V letu 2015 se je zgodilo 17.943 (18.314) prometnih nesreč ali 2 % manj. V teh prometnih nesrečah je umrlo 120 (108) udeležencev ali 11 % več, 932 (835) je bilo hudo telesno poškodovanih oziroma 12 % več in 7.778 (7.477) lahko telesno poškodovanih ali 4 % več. Slabše stanje se nadaljuje tudi v letu 2016. V petih mesecih letošnjega leta se je na cestah zgodilo 6.712 prometnih nesreč ali 1 % manj kot v enakem lanskem obdobju. Posledice v navedenih prometnih nesrečah so hujše kot v enakem lanskem obdobju. V prometnih nesrečah je do danes umrlo že 67 (43) udeležencev, kar je 64 % več kot lani, se je pa nekoliko manj udeležencev hudo in lahko telesno poškodovalo. Število hudo telesno poškodovanih se je zmanjšalo z 296 na 273 ali za 8 % in lahko telesno poškodovanih z 2.888 na 2.784 ali za 4 %. Prometna policija je v preteklosti ob manjših vložkih (finančni, človeški viri, materialno-tehnična sredstva) še uspela z velikimi napori skozi nadzorstvene aktivnosti izboljšati stanje prometne varnosti oziroma boljše stanje vsaj vzdrževati. Če hočemo in si želimo stanje prometne varnosti z nadzorstvenega vidika izboljševati, je jasno, da bo za takšen cilj potrebno vložiti več naporov in sredstev, ob tem pa bodo rezultati ob večjem vložku v krajšem časovnem obdobju manjši kot so bili v preteklosti, ko se je stanje vidno (statistično gledano) izboljševalo. Zaradi zmanjšanja nadzora na cestah je pričakovati tudi porast čezmejne kriminalitete in ilegalnih migracij.

Slovenija v svetovnem in evropskem merilu predstavlja razmeroma majhno gospodarsko tržišče, njen geografski položaj v osrčju Evrope in na presečišču glavnih transportnih koridorjev pa jo uvršča med pomembne tranzitne države. Prav ta položaj povzroča pojave različnih vrst organiziranega kriminala. Čez slovensko ozemlje potekajo pomembne tihotapske poti od juga na sever in od vzhoda na zahod. Ključni odklon za tvegano varnostno situacijo Slovenije predstavljajo kriminalne dejavnosti organiziranih kriminalnih združb z razvejanimi omrežji iz zahodnega Balkana. Ta prepredajo območja celotne nekdanje skupne države, vključno z velikimi izseljenskimi središči zahodne Evrope. Jugovzhodna Evropa in zahodni Balkan sta tradicionalni tranzitni območji ilegalnih tokov blaga in ljudi iz območja Bližnjega in Daljnega vzhoda ter severovzhodne Afrike. Ti tokovi se zgrinjajo proti severni in zahodni Evropi. Prav zato so se zahodno-balkanske kriminalne združbe uveljavile kot posredniki med organiziranimi kriminalnimi združbami s ciljem delovanja v bližini izvornih, ali blizu ciljnih držav. Sinonim te komunikacije je t.i. Balkanska pot.

V zadnjih letih se opaža vse večja raznolikost in razvejanost tihotapskih tokov. Ti vse bolj mobilni in razvejani vstopajo in izstopajo iz regije ter prehajajo med različnimi kraki balkanske poti. Prevozi in tihotapljenje ukradenih vozil kot tudi prepovedane droge, ilegalnih migrantov, žrtev trgovine z ljudmi in drugih oblik nezakonitega blaga poteka v vseh dandanes že utečenih in izgrajenih tihotapskih kanalih. Ti tokovi so vpeti v logistična središča organiziranih kriminalnih združb z njihovimi vodilnimi člani na zahodnem Balkanu. Posledično v Sloveniji vse pogosteje zaznavamo dobro organizirane in tesno povezane mednarodno delujoče kriminalne združbe.

Vstop v Schengensko območje je ob klasičnih kriminalnih združbah na območje Slovenije omogočil potovanja tudi številnim mobilnim kriminalnim združbam drugih držav. Te s specialnimi oblikami izvrševanja kaznivih dejanj, izkoriščajo mobilnost, zlasti na hitrih transportnih povezavah. Isti ob sočasnem izvrševanju kriminalnih ravnanj v Sloveniji, ista izvršujejo po širšem območju EU.

¹ Podatki v oklepajih so za enako obdobje leta 2014.

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016 (Uradni list RS št. 83/2012, z 6.11.2012), ki predstavlja temeljni razvojno-usmerjevalni dokument na področju preprečevanja kriminala, ki ga je sprejel Državni zbor RS, izpostavlja da so: »... *nujno potrebne posodobitve policijskih pooblastil ter notranje organizacije in izrabe obstoječih resursov, ki bodo omogočale učinkovitejše delo varnostnih in pravosodnih organov ob neposredni teroristični nevarnosti ali storjenem tovrstnem kaznivem dejanju.*« ter nadalje da je: »**Povečanje števila odkritih kaznivih dejanj, povezanih z organizirano kriminaliteto, je predvsem v boljšem proaktivnem delovanju organov odkrivanja in pregona, ki je tudi temelj odkrivanja kaznivih dejanj organizirane kriminalitete.**

Slovenska Policija v svojem novem razvojnem dokumentu; Resoluciji o dolgoročnem razvojnem programu policije do leta 2025 – »Kakovostna policija za varno Slovenijo« (Uradni list RS, št. 75/2015, z 8.10.2015) pripravlja dolgoročne smernice, ki glede na sodobne trende in razvoj kriminalitete, temeljijo prav na ustrezni prilagoditvi formalnih in funkcionalnih organizacijskih struktur in na nujnih potrebah vpeljevanja novih taktik in metodik dela, z souporabo napredne tehnične in informacijske tehnologije. Uvedba avtomatiziranega preverjanja registrskih tablic pri nadzoru cestnega prometa pa pomeni operacionalizacijo te vizije slovenske Policije.

Že iz naštetih razvojno usmerjevalnih dokumentov, ki jih je v RS sprejel Državni zbor RS izhaja potreba po zagotovitvi večje varnosti in uvedbi novih bolj učinkovitih pooblastil, kar pa žal paradoksalno pomeni tudi dodaten poseg v človekove pravice in svoboščine.

Evropska unija je v letu 2003 podprla raziskavo z imenom ESCAPE², v kateri so poskušali opredeliti najbolj učinkovite ukrepe na področju nadzora cestnega prometa. Na podlagi raziskave so bile podane različne ocene učinka policijskega nadzora:

- teoretične ocene, ki temeljijo na popolnem izvajanju policijskega nadzora kažejo na to, da bi se upoštevanje prometnih pravil med udeleženci prometa povečalo med 40 in 50%,
- ocene stalnega in učinkovitega nadzora kažejo na učinek med 20 do 25% ob predpostavki, da so zagotovljene popolne zmogljivosti, da je uporabljeno dostopno znanje, da so zagotovljena ustrezna finančna in druga sredstva, da je zagotovljeno ustrezno vodenje in organizacija, itd.

Policijski nadzor ima dokazano pozitivne učinke na spoštovanje prometnih pravil in obnašanje udeležencev v cestnem prometu in je eden izmed ključnih dejavnikov zagotavljanja varnosti cestnega prometa.

Pričakovati je, da se bo ob enakih pogojih delovanja policije število ugotovljenih kršitev cestnoprometnih predpisov zmanjšalo tudi do 20% (kljub temu, da se bo dejansko število kršiteljev povečalo), ker se bo zmanjšala verjetnost, da bo voznik zaradi kršitev ustavljen in sankcioniran. V letu 2015 je bilo zaradi cestnoprometnih prekrškov izrečenih za 54.290.098 evrov glob. Ob 20% upadu ugotovljenih kršitev, bi to pomenilo za 10.858.019 evrov manj izrečenih glob.

Ob takšnih trendih se bo povečala tudi gospodarska škoda, ki lahko nastane zaradi nepretočnosti prometne infrastrukture. Z učinkovito in hitro reakcijo policistov se lahko

² Enhanced Safety coming from Appropriate Police Enforcement.

namreč znatno zmanjša čas zapore ceste, ki nastane zaradi različnih dogodkov na cesti (okvara, prometna nesreča, gost promet..), kar tudi bistveno zmanjšuje gospodarsko škodo, ki ob tem nastane. To pa je tudi eden od glavnih ciljev prometne politike EU in RS. Policija ne sme dopustiti, da bi bil neustrezen odziv na interventni dogodek, ki bi bil posledica neustrezne opreme, glavni vzrok za nastanek večje gospodarske škode, kot se v podobnih situacijah pričakuje. Urejanje prometa in odpravljanje zastojev zmanjšuje dolžino čakanja v zastoju in s tem posledično tudi gospodarsko škodo³.

2. Ocena stanja na področju urejanja prometa

Med naloge policije, ki izhajajo iz njenih temeljnih dolžnosti, spada tudi nadzor in urejanje prometa na javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki so dane v uporabo za javni promet. V skladu z omenjeno nalogo so v področnih zakonih (Zakon o pravilih cestnega prometa, Zakon o voznikih, Zakon o motornih vozilih) policiji podeljena ustrezna pooblastila. Pri nadzoru cestnega prometa policisti med drugim preverjajo ali vozila in vozniki izpolnjujejo pogoje za udeležbo v prometu (ali so vozila registrirana, ali imajo veljavno prometno dovoljenje, ali so označena z registrskimi tablicami, ki so izdane za njihovo, ali so vozila ustrezno zavarovana, ali vozniki poseduje veljavno vozniško dovoljenje za vožnjo vozil). Glede na naravo ugotavljanja navedenih kršitev, ki jih praviloma ni mogoče vezati na noben zunanji, vnaprej viden znak (t.i. sprožilno situacijo za ukrepanje), je tak nadzor lahko učinkovit samo, če je preventiven, saj bi v nasprotnem primeru prišlo do njega šele potem, ko bi posledice že nastopile in jih ne bi bilo mogoče več preprečiti.

Opravljanje nalog na področju varnosti cestnega prometa pa je tesno povezano z izvajanjem ostalih nalog policije. Pri nadzoru policisti ugotavljajo ali v zvezi z vozilom ali voznikom obstajajo druge okoliščine, ki terjajo izvedbo določenih ukrepov (ali je vozilo ukradeno, ali so na vozilo nameščene ukradene registrske tablice, ali je zoper voznika razpisan ukrep odvzema prostosti, morebiten obstoj razlogov za sum storitve drugega kaznivenga dejanja itd.).

Z dograditvijo avtocestnega omrežja se je glavnina prometnih tokov preselila na omenjene ceste. Prav tako se s širjenjem evropskih integracij odpirajo meje, s tem pa se je povečal pretok vozil in ljudi preko Slovenije, predvsem po avtocestnem omrežju.

Delež avtocest in hitrih cest obsega 9% državnega cestnega omrežja. Na teh cestah je potekalo 48% vsega cestnega prometa v RS. Policijske uprave oz. postaje prometnih policij v skladu s kadrovskimi in materialno tehničnimi možnostmi zagotavljajo stalno pristnost patrulj na cestnem križu. Zaradi velikega števila policijskih nalog oz. napotitve prometnih patrulj na opravljanje nalog izven avtocestnega omrežja (asistence, reševanje prometnih nesreč, intervencije...) in zaradi vsesplošne kadrovske problematike v Policiji, se velikokrat zgodi, da policijske uprave ne zagotavljajo stalne prisotnosti prometnih patrulj. To vpliva na zagotavljanje splošne in prometne varnosti na cestnem križu. Maloštevilne policijske patrulje se ne morejo ustrezno odzvati na interventni dogodek. Najpogosteje gre za ustavitev vozil (storitev kaznivih dejanj, prekrškov) in sledenje vozil. Kot primer lahko navedemo, da bi na relaciji od Kopra do Ljubljane morali biti na cestnem križu prisotni vsaj dve patrulji, ki opravljata nadzor prometa v obe smeri. Če k temu dodamo še, da za nadzor na avtocestah in hitrih cestah zaradi večjih hitrosti niso primerna vsa vozila, se zgodi, da policisti ne morejo ustaviti vozila in opraviti svoje naloge, kot se od njih pričakuje. Tako tudi obstaja večja verjetnost, da se vozniki, ki bi morali biti ustavljeni, izognejo policijski kontroli. Glede na

³ Strošek = število vozil v zastoju * povprečna zamuda [h] * vrednost časa [€/h], pri čemer je vrednost časa različna. Metodologija, ki se uporablja za pripravo investicijske dokumentacije, predvideva povprečno vrednost cca. 3 €/h. To je glede na raziskave, ki jih je delal PTI in evropske vrednosti bistveno prenizko. Vrednost časa je okoli 8-9 €/h

število vozil oz. gostoto prometa pa je verjetnost, da bi bil nekdo ustavljen in kontroliran na avtocestnem križu, izredno majhna.

Tabela: Kilometri cest po PU (v km)

PU	avtoceste in hitre ceste	državne ceste	občinske ceste
Celje	64,8	1.013,2	6.359,1
Koper	114,6	717,9	2.087,2
Kranj	68,2	525,8	2.606,7
Ljubljana	183,5	762,7	5.530,7
Maribor	132,7	744,8	5.675,0
M. Sobota	69,5	445,7	2.674,6
N. Gorica	44,8	688,5	2.460,5
Novo mesto	89,3	1.072,3	4.877,0
Skupaj	767,4	5.970,9	32.270,8

Pričakovati je le, da se bo zaradi nadaljnjega slabšanja stanja opreme, motornih vozil, zmanjšanja kadra, namenjenega nadzoru prometa, poslabšalo stanje varnosti cestnega prometa. Ob poslabšanju stanja prometne varnosti in morebitnem 10% povečanju številu prometnih nesreč, mrtvih, hudo in lahko telesno poškodovanih bi to za državo imelo naslednje finančne posledice:

- V letu 2015 je v prometnih nesrečah umrlo 120 udeležencev, ob 10% povečanju to pomeni 12 mrtvih več v prometnih nesrečah. Izračunana škoda za umrlega udeleženca v prometnih nesrečah znaša 1.570.000 evrov⁴. To pomeni za 18.840.000 evrov več stroškov.
- V prometnih nesrečah se je v lanskem letu hudo telesno poškodovalo 932 udeležencev. To pomeni 98 udeležencev več hudo telesno poškodovanih. Izračunana škoda za posameznega hudo telesno poškodovanega znaša 182.500 evrov. Nastala skupna škoda znaša v finančnem pomenu približno 18.000.000 evrov.
- Lahko telesno poškodovanih v prometnih nesrečah je bilo v letu 2015 7.778 udeležencev. Izračunana škoda na posameznega lahko telesno poškodovanega udeleženca znaša 18.000 evrov. Ob poslabšanju stanja za 10% bi strošek oz. nastala škoda ob tem znašala približno 14.000.000 evrov.

Nastala škoda ob poslabšanju stanja prometne varnosti za 10% bi tako znašala približno **50.000.000** evrov in bi bila v veliki meri breme države oz. proračuna.

Pri avtocestah gre za specifično okolje, ki praviloma ne omogoča izvajanja klasičnega policijskega nadzora oziroma je ta otežen, povezan pa je z daljšim posegom v omejitve gibanja oseb (npr. zaradi preusmeritve prometa preko počivališč kjer se opravlja nadzor), si v policiji prizadevamo za uvedbo

⁴ Vrednotenje družbenoekonomskih stroškov prometnih nesreč na cestah, DRSC, Ljubljana 2014

tehničnih možnosti, ki bi policistom v čim večji meri omogočajo predselekcijo vozil, ki jih je treba ustaviti.

Tak sistem je avtomatizirano preverjanje registrskih tablic in s tem povezano preverjanje vozil in lastnikov vozil, ki jih s pozitivnimi izkušnjami že uporabljajo številne tuje države. Z uporabo navedenega sistema upravičeno pričakujemo večje število zadetkov oziroma odkritih voznikov in vozil, ki ne izpolnjujejo pogojev za udeležbo v prometu, in ali je v zvezi z vozilom ter lastnikom vozila razpisano kakršnokoli iskanje (ukradeno vozilo, razpisana tiralica ali drug razlog za odvzem prostosti osebi) s čimer bi prispevali k večji varnosti v cestnem prometu in javni varnosti nasploh, hkrati pa, da bi se zmanjšalo število posegov v človekove pravice oseb (predvsem omejitve gibanja), ki se ravna v skladu s predpisi (vsaka ustavitve vozila zaradi nadzora prometa pomeni za voznika najmanj določeno izgubo časa, lahko pa tudi druge nevšečnosti).

3. Primerjalno pravni vidik uporabe avtomatiziranega preverjanja registrskih tablic

Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic uporabljajo številne države članice Evropske unije in v vseh državah so se sistemi izkazali kot zelo pozitivni – tako na področju prometne varnosti kot tudi na področju odkrivanja in preiskovanja kriminalitete. Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic bo zagotavljalo zelo usmerjeno nadzorovanje prometa, ki predvsem na avtocestah predstavlja ustrezno orodje za predselekcijo vozil, ki bodo podvržena kontroli. Na ta način bodo podrobnejšim kontrolam v večji meri podvrženi predvsem vozniki, ki bi jih sistem prepoznal kot potencialne kršitelje, medtem ko bi policija ostale voznike nadzirala v manjši meri, takšen pristop pa bo imel pozitivne vplive na večino voznikov.

Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic uvaja vedno več držav tudi v Evropi. Seznam je razviden iz spodnje preglednice:

Country	Type of ANPR Systems	Contact Person
Austria	No ANPR	NN
Belgium	Stationary	<u>Hans Wanderstein</u>
Bulgaria	Stationary	<u>Ivalin ILIEV</u>
Croatia	Incar	<u>Veić Sanja</u>
Cyprus	InCar + Stationary	<u>S Gregoriou</u>
Czech republic	Incar	<u>L Moravec & V Machova</u>
Denmark	InCar + Stationary	<u>Robert Mortensen</u>
Estonia	No ANPR	NN
Finland	Incar	<u>Antti Jeronen & J Puustinen</u>
France	InCar + Stationary	<u>TBD</u>
Germany	InCar + Stationary	<u>Mario Herber & Berlin Police</u>
Greece	Incar	<u>informatics Dep</u>
Hungary	No ANPR	NN
Ireland	Incar	<u>Patrick Ryan</u>
ITALY	InCar + Stationary	<u>Paolo.Zirilli & Amato Fusco</u>
Latvia	No ANPR	NN
Lithuania	No ANPR	NN
Luxembourg	No ANPR	<u>Andre SCHAACK</u>
Malta	No ANPR	NN
Netherlands	InCar + Stationary	<u>John Gelderblom</u>
Norway	Incar	<u>Jan Morgan Guttormsen</u>
Poland	No ANPR	NN
Portugal	Stationary	<u>Armando Da Costa</u>
Romania	InCar + Stationary	<u>informatica politie Romana</u>
Slovak Republic	Incar	<u>Gabriela Ivanova</u>
Slovenia	No ANPR	<u>Robert Vehovec</u>
Spain	No ANPR	<u>Gabriel Vallejos & M Tesorero</u>
Sweden	InCar + Stationary	<u>Anders Arvidsson</u>
Switzerland	InCar + Stationary	<u>Yves Staub & Juerq Graf</u>
UK	InCar + Stationary	<u>Bill Mandeville</u>

4. Analiza tveganj

Kot ugotavlja Berginc (2016) je v pravni državi vloga policije tako pomembna, da je mogoče stanje demokracije prepoznati že ob pogledu na njeno učinkovito delovanje. Bistvo pravne države je, ne le v kvantiteti, temveč tudi v kvaliteti storitev. V tem kontekstu postaja sodobna policijska dejavnost zelo kompleksen proces, zato ne more potekati ločeno in neodvisno od

splošnega družbenega razvoja. Njena vloga se namreč spreminja iz "dejavnosti za državo" v "dejavnost za skupnost". Vključitev storitvene funkcije policijo spreminja iz pretežno represivnega v pretežno storitveni in proaktivno usmerjen organ. Slednja oblika je eden od gradnikov sodobnega pristopa opravljanja policijske dejavnosti. Navkljub vse bolj odprtemu pristopu pa policija ne sme pozabiti na svoje temeljne varnostne naloge, ki so povezane tudi z njeno represivno vlogo v varnostnem državnem aparatu (Berginc, 2016). Temeljna dolžnost policije je zagotavljanje varnosti posameznikom in skupnosti, spoštovanje človekovih pravic in krepitev pravne države. Policija kriminalitete in hujših tudi cestnih prekrškov ne more zatreti v celoti, lahko pa jih bolj ali manj uspešno obvladuje s preventivnimi in represivnimi ukrepi. Za izvajanje slednjih ima zakonski mandat prisilne in nadzorne mehanizme. Pričakovano je, da je policija pri izvajanju svojih nalog učinkovita.

Naloge policije v pravni državi torej niso samovoljna učinkovitost, pač pa varstvo posameznika in skupnosti on spoštovanju zakonov in legitimnih družbenih ciljev. Učinkovitost pomeni profesionalno, odzivno in visoko strokovno policijo, ki zagotavlja javni red in mir s spoštovanjem prava in najmanjšim možnim posegom v človekove pravice.

Ob kakršnem koli uvajanju novih policijskih pooblastil oziroma ob širitvi teh pooblastil je potrebno skozi presojo njihovega vpliva na zasebnost, identificirati tudi vsa možna tveganja. Le na tak način lahko celovito in pravočasno predvidimo ustrezne možnosti upravljanja s posameznimi tveganji in jih s tem bistveno zmanjšamo na raven primernosti, nujnosti in sorazmernosti.

V prometu so kot vozniki lahko udeležene osebe, ki za posamezne kategorije vozil sploh niso pridobile vozniškega izpita, kar pomeni da niso pridobile ustreznih znanj iz področja prometnih pravil ali v zvezi z upravljanjem konkretnih vozil. Zaradi pomanjkanja ustreznih znanj tako predstavljajo večjo nevarnost v prometu. V prometu so lahko udeleženi tudi vozniki, ki jim je bilo vozniško dovoljenje v preteklosti odvzeto zaradi hujših kršitev povezanih z varnostjo cestnega prometa. V omenjenih primerih gre praviloma za večkratne kršitelje, ki ne razpolagajo s pravico, da so v prometu udeleženi kot vozniki motornih vozil.

Vozniki lahko v prometu uporabljajo vozila, ki jim je potekla veljavnost prometnega dovoljenja ali pa niso registrirana, dodatno pa so lahko označena z registrskimi tablicami, ki niso bile izdane za njihovo označitev. Pri takšnih vozilih praviloma niso izvedeni periodični tehnični pregledi, zato obstaja verjetnost, da niso tehnično brezhibna. V primerih, ko niso označena z ustreznimi registrskimi tablicami je otežena izvedba identifikacije lastnika vozila (v primerih, ko je ugotovljena kršitev s tehničnimi sredstvi ali v primerih prometnih nesreč s pobegi). Pri neregistriranih vozilih praviloma hkrati ni sklenjenega obveznega zavarovanja, kar predstavlja dodatne zaplete v primerih, ko so takšna vozila udeležena v prometnih nesrečah.

Tudi ukradena vozila pomenijo grožnjo za varnost udeležencev cestnega prometa. Ob tatvini vozila storilec vozilo nasilno odpre in zažene. Pri tem so največkrat poškodovane ključavnice na vratih ter volanska oziroma kontaktna ključavnica, prav tako je potrebna prilagoditev avtomobilske elektronike, da se izklopi blokada motorja. Vsak nepooblaščen poseg v krmilni, varnostni ali drug sistem vozila, lahko posledično vpliva na vožnjo vozila in s tem na varnost v cestnem prometu. Zaradi zlomljene volanske oziroma kontaktne ključavnice lahko odpove krmilni mehanizem, nepooblaščen poseg v elektroniko vozila pa lahko pomeni nepravilno delovanje in obnašanje vozila.

Ukradene registrske tablice storilci uporabljajo za vožnjo z neregistriranimi vozili, za prevoze odvzetih in ukradenih motornih vozil ter za namestitve na vozilo s katerim se izvrši kaznivo dejanje (npr. tatvina goriva, prihod na kraj vloma ali ropa...). V primeru navedene zlorabe ukradene registrske tablice je pomembno takojšnje ukrepanje policije, saj je po odstranitvi takšne tablice nemogoče odkriti vozilo in kršitelja.

Ugotavljanje opisanih kršitev in odkrivanje iskanih vozil, oseb ali predmetov je mogoče le ob neposredni ustavitvi vozila. Sicer je možno, da policist tudi med vožnjo preko evidenc preveri »sumljivo« vozilo, vendar pa je tako preverjanje praviloma že povezano s konkretnimi okoliščinami, ki jih policist neposredno zazna in ki kažejo na to, da je z vozilom ali voznikom nekaj narobe (npr. iz nezanesljive vožnje policisti lahko sklepajo na tehnično okvaro vozila ali pa, da voznik nima vozniškega dovoljenja...). Z uporabo opreme, ki bi avtomatsko prepoznavala registrske tablice, za vozila in lastnike vozil pa bi v ustreznih bazah preverjala v naprej določene attribute, bi se nadzor na tem področju okrepil. Glede na omejene kadrovske in tehnične vire s katerimi se policija srečuje v zadnjih letih, bi uporaba tovrstne opreme zagotovo predstavljala korak v smer bolj usmerjenega in predvsem bolj kvalitetnega nadzora ter hkrati uvajanje novih možnosti nadzora cestnega prometa predvsem na avtocestah, kjer klasičnega nadzora praktično ni mogoče izvajati ali pa je ta lahko povezan z občutnim (mogoče celo nesorazmernim) posegom v človekove pravice (že naveden način ustavljanja na počivališčih).

Uporaba sistema za avtomatizirano preverjanje registrskih tablic bi ob »zadetku« pomenila t.i. sprožilno situacijo za izvedbo policijskega postopka pri katerem bi policist ugotavljal oziroma preveril, če obstajajo razlogi za izvedbo nadaljnjih ukrepov zoper osebo. Tveganje za morebitno neupravičeno uporabo osebnih podatkov bi bilo, če bi sistem hranil podatke o vseh vozilih, ki bi jih zaznal, dostop do teh podatkov pa ne bi bil natančno urejen. Čeprav se zavedamo, da bi obdelava navedenih podatkov lahko pripomogla k preiskavi številnih kaznivih dejanj, hramba podatkov ni predvidena saj se podatki takoj brišejo.

Uporaba sistema sama po sebi tudi ne bi bila podlaga za izvedbo represivnih ukrepov zoper osebe temveč bi bila le sprožilna situacija na podlagi katere bi policist preveril in ugotovil dejansko stanje.

5. Upravljanje tveganj

V skladu s predlogom sprememb in dopolnitev Zakona o nalogah in pooblastilih policije (nov četrti odstavek 113. člena) je uporaba sistema za avtomatizirano preverjanje (optično prepoznavo) registrskih tablic močno omejena in je vezana na točno določen namen, to je ugotavljanja pogojev za udeležbo voznika in vozila v cestnem prometu ter iskanje oseb in predmetov. Predvideno je tudi takojšnje brisanje podatkov, ki v ta namen ne bodo uporabljeni za izvedbo policijskih nalog.

Z uvedbo avtomatiziranega preverjanja registrskih tablic bo mogoče na kontroliranih relaciji preveriti večje število vozil, hkrati pa bodo nadaljnjim postopkom, ki so povezani z ugotavljanjem opisanih kršitev, podvrženi le vozniki, ki jih bo sistem identificiral kot kršitelje najhujših prekrškov oziroma kaznivih dejanj.

V nadaljevanju so predstavljene priložnosti, prednosti in nevarnosti navedenega sistema z vidika posega v človekove pravice in svoboščine:

Priložnosti:

- učinkovitejše ugotavljanje primerov, ko je treba vozilo izločiti iz prometa, ker ni registrirano ali za katero je potekla veljavnost prometnega dovoljenja (75. člen Zakona o motornih vozilih). Gre za primere, ko upravičeno obstaja dvom, da je vozilo tehnično brezhibno, pri takih vozilih pa praviloma tudi ni sklenjenega obveznega zavarovanja, kar predstavlja dodatne težave drugim udeležencem cestnega prometa pri uveljavljanju škode, če je tako vozilo udeleženo v prometni nesreči. Udeležba vozila v cestnem prometu, ki ni registrirano ali ki ni obvezno zavarovano v skladu s predpisi, sta na podlagi prej navedene določbe Zakona o motornih vozilih razlog za izločitev vozila iz prometa

- učinkovitejše ugotavljanje primerov, ko je treba voznika izločiti iz prometa, ker si še ni pridobil pravice voziti takega vozila, ker mu je bilo vozniško dovoljenje začasno odvzeto ali ker nima veljavnega vozniškega dovoljenja (21. in 22. člen Zakona o pravilih cestnega prometa). Da si oseba še ni pridobila vozniškega izpita pomeni, da si ni pridobila ustreznih znanj s področja prometnih pravil ali v zvezi z upravljanjem konkretnih vozil. Taka oseba zaradi pomanjkanja ustreznih znanj predstavljajo večjo nevarnost za ostale udeležence v cestnem v prometu. V cestnem prometu so lahko udeleženi tudi vozniki, ki jim je bilo vozniško dovoljenje odvzeto zaradi hujših kršitev povezanih z varnostjo cestnega prometa. V omenjenih primerih gre praviloma za večkratne kršitelje, ki ne razpolagajo s pravico, da so v prometu udeleženi kot vozniki motornih vozil
- učinkovitejše zaznavanje hujših oblik premoženjske kriminalitete in sicer tatvin vozil in tatvin registrskih tablic. Slednje samo po sebi sicer ne predstavljajo večje grožnje za javno varnost, ker pa so tatvine registrskih tablic največkrat povezane z vožnjo neregistriranih vozil pri katerih je vprašljiva tehnična brezhibnost vozil ali pa jih storilci uporabijo pri izvrševanju drugih hujših kaznivih dejanj (za prevoze odvzetih in ukradenih vozil in namestitev na vozila s katerimi se izvrši kaznivo dejanja), gre za pomemben dejavnik z vidika varnosti cestnega prometa in javne varnosti nasploh
- učinkovitejše odkrivanje oseb, ki jih je na podlagi zakona treba privedi ali jih pridržati. Gre za osebe za katere je razpisano iskanje na podlagi različnih zakonskih podlag (tiralice, ki jo je na podlagi 548. člena Zakona o kazenskega postopka odredilo sodišče ali upravnik zavoda, iskanje oseb na podlagi drugega odstavka 148. člena Zakona o kazenskem postopku, iskanje pogrešanih oseb na podlagi 1. odstavka 43. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije, iskanje obsojenca na podlagi odredbe sodišča za privedbo na podlagi drugega odstavka 20. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, iskanja oseb na podlagi evropskega naloga za prijetje in predajo po Zakonu o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami Evropske unije itd.) in so lastnik ali uporabnik določenega vozila
- uvajanje novih sodobnih metod in taktik dela policije pri preprečevanju, odkrivanju, preiskovanju hujših oblik kaznivih dejanj in prekrškov,
- pridobivanje novih znanj in izkušenj.

Prednosti:

- selekcija vozil in voznikov, ki jih bodo policisti ustavili zaradi nadaljnje izvedbe policijskega postopka (večja osredotočenost na storilce hujših prekrškov in kaznivih dejanj ter iskane osebe)
- manj bi bilo preventivnega in naključnega ustavljanja udeležencev v cestnem prometu zaradi ugotavljanja zgoraj navedenih nepravilnosti, s tem pa posegov v človekove pravice oseb (omejitev gibanja zaradi izvedbe policijskega postopka), ki se ravna v skladu s predpisi.
- več odkritih storilcev prekrškov bi prispevalo k večji stopnji varnosti ostalih udeležencev cestnega prometa, saj bi iz cestnega prometa izločili – odstranili tista vozila in voznike, ki ne izpolnjujejo pogojev za udeležbo v cestnem prometu oziroma pogojev za vožnjo vozila
- odkrivanje in preiskovanje predvsem premoženjske kriminalitete (odkrivanje ukradenih vozil in ukradenih registrskih tablic ter v povezavi z navedenim storitev drugih kaznivih dejanj; odkrivanje in prijemanje iskanih oseb) bi bilo učinkovitejše s tem pa bi bila zagotovljena večja varnost državljanov Slovenije

- proaktivni pomen – gre za lažje ugotavljanje kršitev, ki jih praviloma ni mogoče vezati na noben zunanji, vnaprej viden znak, kar omogoča izvedbo ukrepov zoper določeno osebo preden pride do škodljive posledice (npr. izločitev nevarnega vozila ali voznika iz prometa preden bo ta povzročil prometno nesrečo ali odkritje storilca kaznivega dejanja, ki je tujo tablico na svoje vozilo namestil kot del pripravljalnega dejanja storitve hujšega kaznivega dejanja)
- sistematično osredotočanje na storilce hujših kaznivih dejanj ali prekrškov v cestnem prometu oziroma na iskane osebe pri izvajanju kontrole v cestnem prometu,
- možnost večjega, predvsem pa selektivnega nadzora cestnega prometa na avtocestah, kjer je klasični nadzor otežen ali pa je povezan z daljšim posegom v omejitve gibanja oseb (namesto načina izvajanja nadzora kjer policisti preusmerijo promet preko počivališč kjer opravljajo nadzor, bi izločili le vozilo za katero bi sistem opozori na določene nepravilnosti).

Nevarnosti:

Osebni podatki pomenijo občutljive podatke, katerih zloraba ima lahko za posameznika negativne učinke. Prav zaradi tega so ti podatki v slovenski zakonodaji⁵ ustrezno zaščiteni pred morebitnimi neupravičenimi posegi, pri čemer so kršitve glede na intenziteto posega v zasebnost določene kot prekrški in kot kazniva dejanja, in sicer:

- zbiranje oziroma obdelovanje osebnih podatkov v neskladju z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (*glej kazenske določbe ZVOP-1*),
- zloraba osebnih podatkov s posredovanjem ali uporabo osebnih podatkov v neskladju z zakonom (kaznivi dejanji Zloraba osebnih podatkov po 143. členu KZ-1 in Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic po 257. členu KZ-1),
- pri uporabi računalniške opreme zmeraj obstaja nevarnost vdora ali nepooblaščenega vstop v zaščiteni računalniško bazo podatkov s posredovanjem, kopiranjem ali prestrezanjem podatkov v sistemu. Tako ravnanje ima lahko znake kaznivega dejanja Zloraba osebnih podatkov po 143. členu KZ-1, Napad na informacijski sistem po 221. členu KZ-1 ter Izdelovanje in pridobivanje orožja in pripomočkov, namenjenih za kaznivo dejanje po 306. členu KZ-1). Tveganje za morebitno neupravičeno uporabo osebnih podatkov bi bilo večje, če bi sistem hranil podatke o vseh vozilih, ki bi jih zaznal, dostop do teh podatkov pa ne bi bil natančno urejen. V zvezi s tem poudarjamo, da *hramba in nadaljnja obdelava podatkov o preverjenih vozilih ni predvidena oziroma je predvideno njihovo takojšnje brisanje*.

Tveganja povezana z uporabo sistema za avtomatizirano preverjanje (optično prepoznavo) registrskih tablic:

Pri uvajanju novih policijskih pooblastil oziroma pri njihovi širitvi, kot je to v primeru ANPR, morajo biti posegi v človekove pravice, ki jih ta pooblastila predstavljajo, sorazmerno utemeljeni z ustavno dopustnim ciljem. Ta sorazmernost je še posebej pomembna pri posegih v človekove pravice, ki varujejo človekovo osebno dostojanstvo, varnost, osebne pravice in njegovo zasebnost. Orodje, s pomočjo katerega lahko to uravnoteženost dosežemo, nam predstavlja prav presoja vplivov na zasebnost, s pomočjo

5 Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1), Uradni list RS, št. 94/2007, z dne 16. 10. 2007

in Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2), Uradni list RS, št. 50/2012 z dne 29. 6. 2012.

katerega zaznavamo posamezna tveganja, povezana z nezakonito oziroma prekomerno obdelavo osebnih podatkov. Na ta način lahko ta tveganja odpravimo ali ustrezno zmanjšamo na raven ustavno pravne dopustnosti. Na podlagi predhodno predstavljenih dejstev, okoliščin in stališč ter v skladu s smernicami IP RS zato v nadaljevanju predstavljamo identificirana tveganja, povezana s pridobivanjem, hrambo, analizo in posredovanjem teh podatkov ali rezultatov njihove analize pristojnim subjektom.

Oseba je v primerih zlorab lahko podvržena diskriminatornemu ravnanju, katero lahko bistveno poslabša njen pravni položaj v družbi. V tem cilju mora uporaba ANPR temeljiti na nediskriminaciji in varovanju vseh TČPS, katere izhajajo iz mednarodno pravnih dokumentov. Temeljno osredotočanje je na zagotavljanju varstva informacijske zasebnosti in na varstvu osebnih podatkov posameznika. Za zagotavljanje visoke ravni varstva osebnih podatkov morajo biti določena stroga jamstva. Slovenska zakonodaja ima to pravno področje urejeno na visokem nivoju, izvajanje česar s svojo nadzorno funkcijo zagotavlja Informacijski pooblaščenec RS.

1. Z implementacijo sistema ANPR se v delo policije uvaja s tehnologijo za ANPR neselektivna kontrola oziroma preverjanje vseh vozil, ki bi jih srečala enta z ANPR, kar bi tako po količini kot po kakovosti preverjanja bistveno presevalo dosedanje rutinske kontrole.

Upravljanje s tveganjem:

Ustavno sodišče je že odločalo ali neposredno urejanje in nadzorovanje prometa po prvem odstavku 14. člena Zakona o varnosti cestnega prometa (v nadaljevanju ZVCP) pomeni, da lahko policist osebo ustavi samo zato, ker se po naključju vozi po cesti, na kateri izvaja svoje delovne naloge. Iz odločbe Ustavnega sodišča RS U-I-370/98-13 18. 12. 2002, izhaja, da je bil namen določbe prvega odstavka 14. člena ZVCP v povezavi z drugimi določbami ZVCP zagotoviti varnost udeležencev v cestnem prometu, kar pomeni, da zasleduje legitimen cilj. Opravljanje nadzora prometa, vozil, voznikov in drugih udeležencev v cestnem prometu je, skupaj z drugimi prometno-varnostnimi ukrepi in ukrepi vzgoje in izobraževanja, primerno sredstvo za doseg tega cilja. Tak nadzor je lahko učinkovit samo, če je preventiven, saj bi v nasprotnem primeru prišlo do njega šele potem, ko bi posledice že nastopile in jih ne bi bilo mogoče več preprečiti.

Zaradi tega je tak poseg nujen za doseg navedenega ustavno dopustnega cilja, saj tega ni mogoče doseči brez njega ali z blažjim posegom. Tako izveden ukrep v primerjavi s pozitivnimi učinki, ki jih zagotavlja, ne predstavlja pretiranega posega v pravico iz 35. člena Ustave in je s tem podana sorazmernost v ožjem pomenu besede. Določba 14. člena ZVCP zato tudi ni v neskladju s pravico iz 35. člena Ustave.

Pri uvajanju ANPR ne gre za popolnoma novo pooblastilo, temveč za razširitev pooblastila z novo tehnologijo. V luči varovanja informacijske zasebnosti posameznika je neselektivnost pri kontroli prometa ključni dejavnik. To pomeni, da se s kontrolo v cestnem prometu v prevladujočem delu posega v informacijsko zasebnost tistih (nedolžnih) oseb, ki z namenom obdelave podatkov nimajo nobene zveze.

Ugotavljanje določenih, zgoraj navedenih kršitev cestnega prometa ter odkrivanje iskanih oseb in predmetov je že sedaj mogoče ob neposredni ustavitvi vozila in preverjanju podatkov o vozilu in vozniku preko evidenc, ki se vodijo na podlagi zakona. Uporaba opreme, ki bi avtomatsko preverjala (optično prepoznavala) registrske tablice, za vozila in lastnike vozil pa bi v ustreznih bazah podatkov (evidenca registriranih motornih in priklopnih vozil, evidenca izdanih vozniških dovoljenj, evidenca iskanih oseb, evidenca iskanih in najdenih predmetov)

preverjala v naprej določene attribute, kar bi v primeru zadetka pomenilo signal policistom za izvedbo policijskega postopka.

Neselektivnost kontrole je zato potrebno sorazmerno zamejiti z zagotovitvijo enakovrednih protiuteži oziroma učinkovitih varovalk. S selektivno uporabo podatkov v osnovi ne bo šlo zgolj za preventivno (vnaprejšnjo) in nediskriminatorno zbiranje ter hrambo podatkov. Podatki o osebah, ki z namenom zbiranja nimajo nobene zveze in se po navedenih kriterijih ne bodo »uparili«, se bodo avtomatično nepovratno izbrisali. S tem bodo vsekakor zmanjšane možnosti pretiranih posegov v TČPS.

Odločitve, ki izhajajo na podlagi »zadetekov« in ki imajo za posameznika negativne učinke, se ne smejo sprejemati zgolj na podlagi avtomatizirane obdelave osebnih podatkov, temveč je potrebno takšne zadetke ročno individualno preveriti v nadaljnjem policijskem postopku in tako ugotoviti dejansko stopnjo aktualnosti zadetka.

Sistem (sestavljen je iz kamer, ki bi bile nameščene le na vozilo in ne na stacionarno opremo, kot npr. v tujini) bi tako samodejno prepoznaval, bral in preko določenih policijskih evidenc preverjal registrske tablice vozil. Če bi prebral registrsko tablico vozila, zaradi katere bi morali policisti z voznikom izvesti postopek, bi vizualno in zvočno opozoril policista o zadetku. Načrtujemo, da bi z navedenim sistemom opremili posamezna patroljna vozila predvsem tistih policijskih enot, ki opravljajo naloge na avtocestah.

Pri tem je pomembno, da uporaba sistema sama po sebi ni podlaga za izvedbo represivnih ukrepov zoper osebo temveč je le sprožilna situacija na podlagi katere policist vozilo ustavi ter preveri in ugotovi dejansko stanje.

Podatki iz evidenc o registraciji vozila, poteku veljavnosti prometnega dovoljenja, tatvini vozila in tatvini registrskih tablic se nanašajo na samo vozilo ne glede na to kdo ga upravlja. Policist bo v policijskem postopku zbral dejstva in okoliščine na podlagi katerih bo ugotavljal obstoj elementov storitve prekrška ali kaznivega dejanja.

Podatki iz evidenc o izpolnjevanju pogojev za vožnjo vozila, pridobitvi pravice do vožnje takega vozila, začasnem odvzemu vozniškega dovoljenja, neveljavnem vozniškem dovoljenju ter razpisu iskanja zoper določeno osebo pa bi bili povezani s podatki o lastništvu vozila (npr. za točno določeno osebo, ki je lastnik določenega vozila, je razpisano iskanje). Zato bo v primeru zadetka policist moral najprej ugotoviti ali vozilo dejansko vozi oseba na katero je vozilo registrirano (ugotovitev identitete osebe v policijskem postopku spada med osnovna policijska pooblastila). Če bo vozilo vozila oseba na katero se zadetek nanaša, bo policist preveril aktualnost ukrepa in glede na ugotovitve izvedel nadaljnje postopke. Če pa bo policist ugotovil, da je lastnik vozila, na katerega se zadetek nanaša, vozilo le posodil drugi osebi, bo postopek zaključil. V tem primeru sicer gre za (zakonit) poseg v človekove pravice - svobodo gibanja, ki pa je po obsegu primerljiv s posegom ob preventivni ustavitvi vozila zaradi nadzora cestnega prometa. Tudi pri slednjem policist ugotavlja morebitne kršitve varnosti cestnega prometa ali drugih predpisov. Enako bi policist ravnal ob morebitnem napačnem zadetku (teh sicer po zagotovilih proizvajalcev ne bi smelo biti).

V konkretnem primeru gre za avtomatizirani vpogled v določene (in ne vse) policijske evidence, do katerih smejo policisti že sedaj dostopati zaradi opravljanja policijskih nalog. Zadetek v konkretnem primeru pomeni za policista le ugotovitev vseh dejstev in okoliščin, ki so povezane z razlogom zadetka, nikakor pa niso samostojna podlaga za izvedbo represivnega ukrepa zoper osebo.

Poudarjamo, da hramba podatkov o preverjenih vozilih in njihova morebitna nadaljnja obdelava nista predvideni (predvideno je njihovo takojšnje brisanje), zato tudi ni predvidena nova evidenca, ki bi navedeno urejala.

Glede na navedeno gre pri avtomatizirani obdelavi registrskih tablic za poseg v človekove pravice posameznikov ampak zgolj tistih posameznikov, ki vozijo vozilo, ki ni registrirano ali za katero je potekla veljavnost prometnega dovoljenja, nimajo veljavnega vozniškega dovoljenja, vozijo vozilo, ki je ukradeno ali so na njem nameščene ukradene registrske tablice ali je za njih razpisano iskanje. Zakonsko podlago za ukrepanje policistov v tovrstnih primerih imajo policisti v zgoraj navedenih določbah Zakona o motornih vozilih, Zakona o pravilih cestnega prometa, Zakona o kazenskem postopku, Zakona o nalogah in pooblastilih policije, Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, Zakona o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami Evropske unije in drugih predpisih.

Za razliko od zadetkov, ki bodo zabeleženi v aplikaciji in bodo tako preverljivi, sistem na ostale lastnike motornih vozil policistov ne bo opozoril, zato tudi ni tveganja za neupravičeno obdelavo njihovih podatkov. Sistem bo ostala vozila sicer zaznal, ker pa ne bo zadetka, sploh ne bo zabeležke kdaj in kje je bilo vozilo preverjeno oziroma, da je bilo sploh preverjeno zato tudi ne bo mogoča obdelava teh podatkov.

V že navedenih primerih, ko bi vozilo osebe, zoper katero bi morali policisti na podlagi zakona izvesti določen ukrep (vožnja brez vozniškega dovoljenja, razpis iskanja osebe) uporabljala druga oseba kot tudi v primeru morebitnega napačnega zadetka, pa bi policist, če ne bi ugotovil morebitnih kršitev, postopek zaključil. Izvedba postopka policista v takih primerih bi bila po obsegu primerljiva s posegom ob preventivni ustavitvi vozila zaradi nadzora cestnega prometa, o dopustnosti slednjega pa se je izreklo tudi že Ustavno sodišče (odločba, številka U-I-370/98-13, 18. 12. 202), ko je presojalo ustavnost določbe prvega odstavka 14. člena Zakona o varnosti cestnega prometa (sedanji 13. člen Zakona o pravilih cestnega prometa).

Pri delu policistov je zagotovljena visoka strokovnost, profesionalnost in usposobljenost zaposlenih. Pomembno vodilo in osnovni okvir za doseg te poklicnih vrednot bodo zaposleni zasledovali osnovna načela, ki bodo njihove smernice za zagotavljanje visokih etičnih in moralnih standardov ter visoke stopnje osebne integritete zaposlenih. Ta načela so:

- zakonitost in nediskriminatornost
- strokovnost in profesionalnost
- proaktivnost, selektivnost in sistematičnost
- javnost in transparentnost dela
- individualnost in temeljitost
- odprtost in sodelovanje

Uporabo ANPR bo v okviru rednega dela sprotno nadziral vodja te enote, poleg tega pa bo njeno delovanje podvrženo še vsem ustaljenim oblikam notranjega in zunanjega nadzora⁶.

6 Notranji nadzor nad opravljanjem policijskih nalog opravlja Sektor za notranje preiskave in integriteto na Generalni policijski upravi v obliki splošnih, strokovnih in ponovnih nadzorov; Zunanji nadzor pa opravljajo uslužbenci Direktorata za policijo in druge

2. Zaradi predolgega roka hrambe podatkov bi lahko prišlo do prekomernega posega v TČPS, pri čemer ta čas ne bi bistveno vplival na učinkovitost tega usmerjenega pristopa policije.

Upravljanje s tveganjem:

Podatki se ne bodo hranili in bodo takoj brisani.

6. Test sorazmernosti

V komentarju Ustave RS avtorji trdijo, da splošno načelo sorazmernosti predstavlja izvedbeno načelo pravne države, ki je opredeljeno v njenem 2. členu. Bolj kot so posamezniki prizadeti v svoji pravici, toliko močnejši morajo biti interesi varovanja pravic drugih v okviru javne koristi. Pri takšnem celostnem tehtanju nam zatorej načelo sorazmernosti predstavlja splošno napotilo pri omejitvah človekovih pravic. *(povzeto po Berginc, 2016 iz kometarja ustave RS, str. 56)*

Eno izmed bolj zanimivih in hkrati družbeno manj zavedajočih je prav gotovo protislovje, oziroma konflikt med posameznimi človekovimi pravicami, kot na primer med osebnostnimi pravicami in pravico do varnosti. Človekove pravice nasproti represivnemu delovanju policije pogostokrat medsebojno kolidirajo. Pričakovanja in zahteve civilne družbe so, da morajo biti vsakemu posamezniku zagotovljene vse te ustavne vrednote v okviru njihovega maksimuma. Ker pa so med seboj neločljivo in paradoksalno povezane, je potrebno med njimi nenehno tehtati z uporabo strogega testa sorazmernosti. V sklopu istega testa je potrebno pri zasledovanju legitimnega in ustavno dopustnega cilja zagotoviti, da je uravnoveženost odnosa med zgoraj navedenimi pravicami v konfliktu. Drugače povedano, odločitev oziroma ukrep, ki v zavarovanju prve pravice posega v drugo ali v več od njih, mora v razumnem sorazmerju zadostiti vsem zahtevanim ustavnim vrednotam. Pri tovrstnem proučevanju si je vmesno zastaviti na videz protislovni vprašnji in sicer do katere meje sploh sme država omejevati TSČP ter ali ni morebiti nivo slednjih v določenem kontekstu na takšni ravni, da bi njihovo dosledno udejanjanje lahko sprožilo ogrožanje varnosti družbe ter varnost in stabilnost države.

Iz vsebine nekaterih človekovih pravic izhaja, da ena ovira drugo oziroma da se medsebojno omejujeta. V takšnih primerih je potrebno z razlago določiti tako, da se obseg varovanja vsake pravice zmanjša le v obsegu, ki je nujno potreben zaradi uveljavitve druge pravice. Po načelu praktične konkordance se mora posameznik vendarle podrediti tistim omejitvam svobode ravnanja, ki jih določi zakonodajalec zaradi sožitja v družbi: Ta poseg se presoja s t.i. testom sorazmernosti.

15. člen ustave govori o uresničevanju in o omejevanju pravic in ustavno sodišče, ko presoja omejevanje pravic priznava tudi ustavno varovani javni interes.

Kje postaviti mejo, kako regulirati pogoje vdora v pravico do zasebnosti? V odgovoru na to vprašanje se je treba opreti na prakso ESČP, na podlagi 2. Odst. 8. Člena EKČP, ki točno določa, kdaj se lahko javna oblast vmeša v posameznikovo izvrševanje pravice do zasebnosti: - 1. kadar je to določeno z zakonom in je 2. nujno v demokratični družbi (kateri temeljna značilnost sta strpnost in širokosrčnost) zaradi a) državne varnosti, b) javne

varnostne naloge v okviru rednih, izrednih in ponovnih nadzorov. V okviru zunanjega nadzora ima na področju varstva osebnih podatkov to pristojnost tudi IP RS.

varnosti ali ekonomske blaginje države, c) da se prepreči nered ali zločin, d) da se varuje zdravje ali morala ali e) da se zavarujejo svoboščine ali pravice drugih ljudi.

Ustava RS s svojim splošnim načelom sorazmernosti jasno ograjuje zakonodajalca k omejitvi ustavno varovanih pravic posameznika, zgolj s pravicami drugih subjektov, ki morajo biti v tem okvirju tudi v javnem interesu. Zatorej mora biti vsak tak poseg v posameznikovo temeljno svoboščino utemeljen s stvarnim in razumnim tehtanjem dvoje ali več nasprotujočih si ustavno varovanih dobrin, v cilju opredeljivosti, razumnosti in seveda ustavne legitimnosti določene rešitve⁷.

Splošno načelo sorazmernosti v bistvu predstavlja test legitimnosti oziroma preizkus:

- ali je cilj, ki ga zasleduje država, legitimen oziroma ustavno dopusten in
- ali so od države uporabljena sredstva kot taka pravno dopustna, kar se preverja skozi preizkus sorazmernosti, kjer se nadalje ugotavlja:
 - o ali so izbrana sredstva za dosego cilja smiselna oz. primerna (sredstvo je primerno, če se je z njegovo pomočjo mogoče približati željenemu rezultatu - so uporabna in možna)
 - o ali ta sredstva kot taka pridejo v poštev za dosego cilja in so zato potrebna oziroma nujna (sredstvo je nujno, če ni na izbiro drugega enako učinkovitega sredstva, ki ne bi omejevalo TČPS ali pa bi jih manj omejevalo) ter
 - o ali so izbrana sredstva v okviru razumnega razmerja oziroma ali je bilo vzpostavljeno razumno ravnovesje med prizadeto ustavno pravico posameznika, ki jo povzroča uporaba izbranega sredstva in med ustrezno koristjo, ki jo pridobimo z uporabo sredstva za zaščito pravic drugih, skratka v javno korist.

Določba 2. odstavka 120. člena ob hkratni neodvisnosti in samostojnosti delovanja uprave, sicer zavezuje upravne organe k izvrševanju svojih nalog na podlagi Ustave in zakonov. Skladno z načelom pravne države se vsa pravna razmerja med državo in državljani urejajo s splošno veljavnimi zakoni, na način poznanosti⁸, preglednosti in predvidljivosti. Kumulativno vse troje predstavlja državljanu visoko stopnjo pravne varnosti. Skladno z načeli varstva TČPS, demokratičnosti in pravne države, sme torej omejevati določene pravice državljanov, v Ustavno dopustnih pogojih, zgolj zakonodajalec. Skladno z navedenimi ustavnimi načeli smo v vsebini tega dokumenta skušali dosledno zasledovati in odgovoriti na temeljna vprašanja. Naš izdelan strogi test sorazmernosti v primeru ANPR, v pravnem pomenu ne more biti kompetenten, saj je za ustavno presojo pravilnosti pristojno izključno le Ustavno sodišče RS. Kljub temu pa smo k izvedbi strogega testa sorazmernosti pristopili objektivno in z vso resnostjo. V širšem pomenu navedenega testa lahko trdimo, da gre nesporno za razumno povezavo med predlaganim ukrepom (*ANPR*) in ustavno dopustnim ciljem (*zagotovitev višje stopnje varnosti državljanom*).

7 Povzeto po 9. točki 2. člena Komentarja Ustave RS.

8 Jasnost, razumljivost in nedvoumnost zakonskih norm, na način iz katerega zmore povprečen nevešč prava občan zanesljivo razbrati svoj pravni položaj. Povzeto po 15. točki 2. člena Komentarja Ustave RS.

Zaradi bolj objektivne presoje v okviru testa sorazmernosti, moramo pomen vsake od navedenih človekovih pravic поблиže spoznati z ustavnopravnega vidika, kar smo storili v naslednjih podpoglavjih.

Ustavno pravni vidik zadevnih človekovih pravic

TČPS v sodobnih in demokratično urejenih državah veljajo za najvišje ustavno varovane vrednote. Te je Slovenija v Resoluciji predstavila za enega izmed pomembnih strateških interesov. Med vsemi so kot najpomembnejše izpostavljene neodtujljive osebnostne pravice definirane v členih od 34 do 38 Ustave RS. Ustavno sodišče RS⁹ izpostavlja poseben pomen ustavnega varstva človekove osebnosti, pri čemer imajo posebno mesto med TČPS določbe, ki varujejo človekovo osebno dostojanstvo, osebnostne pravice, njegovo zasebnost in varnost.

Ugotovili smo že, da iste pravice med seboj nemalokrat kolidirajo, zlasti ob nujnih posegih represivnih organov. Zakonodajalec ima možnost določenih ustavno varovanih pravice posameznika omejiti le s pravicami drugih, vendar mora biti to tudi v širšem javnem interesu. Zato morajo biti takšni posegi utemeljeni s sorazmernostjo, kjer se ugotavlja primernost in neogibna potrebnost za uresničitev zakonodajnih ciljev v javnem interesu. Vedno se presoja tudi, ali je morebiti z drugim milejšim sredstvom mogoče doseči enak ustavno dopusten cilj. Gre za test sorazmernosti, ki se mora izvesti v primerih, ko si posamezne človekove pravice med seboj nasprotujejo.

Zavedamo se, da biANPR, lahko pomenilo tudi dodatni poseg v ustavno varovane človekove osebnostne pravice; varstvo zasebnosti posameznika in zaščito njegovih osebnih podatkov. Vendar policija stremi k zagotavljanju najvišje možne stopnje varnosti državljanov pri čemer mora imeti na voljo tudi določena orodja. Ta morajo biti v izogib koliziji osebnostnih pravic sorazmerno umerjena. V cilju ustrezne presoje in medsebojnega tehtanja vsake od navedenih človekovih pravic jim moramo поблиže spoznati. Pomagali smo si s proučevanjem novejšega Komentarja ustave Republike Slovenije. Po stališču Ustavnega sodišča¹⁰, imajo med vsemi človekovimi pravicami, posebno mesto prav določbe, ki varujejo človekovo osebno dostojanstvo, varnost, osebnostne pravice in njegovo zasebnost. V skladu s pravno teorijo, ki pravi, da je prepovedano vse, kar ni izrecno dovoljeno, Ustava prepoveduje vsak poseg v našete pravice, razen v primerih, ko je to izrecno dopustno.

ANPR bi po določenih interpretacijah predstavljal dodaten poseg v pravico do zasebnosti in z njo povezano pravico do varstva osebnih podatkov. Zato smo v konceptu njihovega uvajanja, striktno sledili načelom, ki zagotavljajo uresničevanje temeljnega ustavnega načela pravne države: zakonitosti, poštenosti, transparentnosti, sorazmernosti, točnosti in ažurnosti, ustreznim rokom hrambe, zavarovanju osebnih podatkov in seveda pravice posameznikov.

Varnost

Človekova pravica do varnosti je zagotovljena vsakomur in je določena v 34. členu Ustave RS, v katerem je posamezniku hkratio zagotovljena pravica do človekovega dostojanstva in varnosti. Pomembno pri tem je, da so dolžni ti združeni pravici spoštovati državna oblast, kot tudi posamezniki, torej brez izjem. V osnovi je zato to obrambna pravica. Iz narave stvari tudi

9 Odločitev US, U-I-25/95, Ur. l. št. 5/98.

10 Gre za človekove pravice od 34. do 38. člena Ustave RS, odločitev US, št. U-I-25/95, Ur. l. št. 5/98.

izhaja, da je država dolžna pravico do osebnega dostojanstva in varnosti zagotavljati tudi sama, z lastnim ravnanjem, saj je to smisel temeljnih ustavnih načel; demokracije in pravne države. **Varnost predstavlja osnovo za razvoj posameznika in družbe**, lahko je osebna ali pa skupna, družbena, nacionalna.

Če se v tej človekovi pravici osredotočimo na varnost, pojem »varnost vsakogar« v 34. členu Ustave RS pomeni normo, ki pravico zagotavlja, in ne določbe, ki to omejuje. Ustavno dopustne so le omejitve v skladu s tretjim odstavkom 15. in 16. členom Ustave RS. V obeh pa je potrebno spoštovanje splošnega ustavnega načela sorazmernosti.

V primeru odločbe Ustavnega sodišča Up-7/98, z dne 30.9.1998, iz katerih povzemamo odločitev senata, da določbe Zakona o prekrških, glede odvzema lovske puške in streliva, če to zahtevajo razlogi splošne varnosti, predstavljajo ukrep v okviru zakonodajalčevega nadzora nad uporabo orožja. Zakonodajalec je z odvzemom orožja v tem primeru *sorazmerno* posegel v pravico do zasebne lastnine (33. člen Ustave) zato, da je zagotovil spoštovanje pravice do varnosti. Ista človekova pravica je ustavno privilegirana nasproti drugim TSČP. Podobno materiji lahko izluščimo tudi iz 20. člena Ustave RS, ki *dovoljuje odvzem prostosti* osumljencu kaznivega dejanja, »*kadar je to neogibno potrebno za potek kazenskega postopka ali za varnost ljudi*«. Nekaj teh navajanih določil služi prikazu rangiranja pravice do osebne in javne varnosti, pri čemer lahko ugotovimo, da je ta človekova pravica ustavno privilegirana pravica v navedenih primerih. Za primere, ko gre za vprašanje varnosti države ali javne varnosti¹¹ pa je možno isto (*pod določenimi pogoji*) zagotavljati tudi z drugimi ustavno dopustnimi omejitvami.

Šele v svobodni in varni družbi lahko posameznik ob izpolnjevanju nekaterih kriterijev varno uresničuje svoje pravice. Ob tem je izrednega pomena dejstvo, da se ohranja ravnovesje med obema elementoma, torej med varnostjo in svobodo.

Represivni aparat države, ki ga tvorijo varnostne, obveščevalne službe, policija, vojska, sodstvo, inšpekcije, skrbi za uresničevanje svobode, je del državnega varnostnega sistema, ki varuje demokratično ureditev, vrednote, človekove pravice. Država mora pri doseganju teh ciljev delovati v okviru zakonskih omejitev in ne sme preseči svojih pooblastil, sicer postane njena legitimnost in demokratičnost vprašljivi, in v tem primeru lahko posameznik izgubi oboje: svobodo in varnost.

Zasebnost in varstvo podatkov

Zasebnost je ustavno varovana človekova pravica iz 35. člena, imenovana varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic. Za boljše razumevanje je potrebno vedeti, da se pravica do zasebnosti v pravu pojavlja kot osebnostna pravica, to je pravica zasebnega značaja in kot človekova pravica javnopravnega značaja. Človeka, posameznika varuje pred posegi države v njegovo zasebno sfero, v okviru osebnostne pravice pa varuje istega, oziroma njegovo osebnostno sfero (*nedotakljivost človekove osebnosti, družinskega življenja,...*) tudi v razmerjih do drugih posameznikov.

Pravica do zasebnosti je opredeljena kot pravica do življenja v skladu s svojimi željami in varovano pred javnostjo. Gre za pravico na eni strani do samostojnega odločanja, tj pravico, da razpolagamo z lastno osebo in oblikovanjem življenja in o tem naj bi država čim manj izvedela.

11 Npr pod pogoji členov 36, 37, 38, 42, in 90 Ustave RS.

Toda pravica do zasebnosti ni absolutna pravica, temveč je omejena z varstvom in koristi drugih ter z vedenjem posameznika v javnosti. Človek se namreč kot družbeno bitje, ki nenehno prihaja v stik z drugimi ljudmi, ne more povsem izogniti temu, da se iz raznih vzrokov in nagibov tudi drugi zanimajo zanj in za njegovo zasebno življenje.

Pri tem bi področje zasebnega življenja posameznika lahko razdelili :

- Zasebnost v prostoru (fizično ločen od ostalih)
- Zasebnost osebnosti (svoboda misli, opredelitev, izražanja),
- Informacijsko zasebnost – da obdrži podatke o sebi, ker ne želi, da bi bili z njimi seznanjeni drugi.

Na splošno velja, da čim manj intimno je področje zasebnega življenja posameznika tem manjšo pravno zaščito uživa, kadar pride v kolizijo z interesi in s pravicami drugih. Večja kot je realna ogroženost, večje je razumevanje, da organi odkrivanja potrebujejo orodja za svoje delo.

V našem primeru se bomo pri zasebnosti omejili na njen javnopravni značaj, ko je človekova pravica oziroma njegova zasebnost varovana pred posegi države. K takemu javnopravnemu statusu v veliki meri prispevajo prav zaradi določbe 8. člena EKČP¹² (*pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja*). Te dajejo vsakomur »pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja«. Javni oblasti pa prepovedujejo vmešavanje v izvrševanje te pravice, **»razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi«**. Posplošeno rečeno je pravica do zasebnosti predmet varstva posameznika pred arbitrarnimi posegi javne oblasti v zasebno in družinsko življenje. Človekovo zasebnost in osebnostne pravice je potrebno razumeti tudi širše, saj jo ustavni vidiki varujejo tudi v drugih njenih določbah (36. člen: *nedotakljivost stanovanja*, 37. člen: *varstvo tajnosti pisem in drugih občil*, 38. člen: *varstvo osebnih podatkov*) in se tako med seboj prepletajo ter dopolnjujejo.

Kljub temu, da gre za mednarodno pomembno ustavnopravno človekovo pravico, pa le-ta ni absolutna. Pri obravnavi te pravice je za ocenitev nasprotnega zornega kota nujna omemba pomembnega izvedenega pravnega načela, izhajajočega iz odločitve Ustavnega sodišča (*U-I-25/95, Ur.l. št. 5/98*), »da se pravica do zasebnosti za posameznika lahko konča samo takrat in tam, kjer kolidira z zakonsko izkazanim močnejšim interesom drugih«. Poleg tega načela je pomembno pri tem vedeti, da je potrebno pri tej človekovi pravici upoštevati načelo, da je v pravni državi javni oblasti prepovedano vse, kar ni izrecno dovoljeno, kar smo lahko videli pri zgornjem citiranju 2. odstavka 8. člena EKČP, ki javni oblasti, poleg prepovedi, izjemoma dovoljuje vmešavanje v izvrševanje te pravice. Med te izjeme lahko prav gotovo prištevamo tudi obdelavo podatkov o potnikih za zagotavljanje javne in mednarodne varnosti.

Varstvo osebnih podatkov se v literaturi pogosto označuje tudi s pojmom informacijska zasebnost, torej kot del človekove zasebnosti. Temu je sledilo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (v *nadaljevanju: ESČP*), ki je v okviru svoje pravne prakse osebno ime označilo kot sestavni del pravice do spoštovanja zasebnega življenja. Bistvo te t.i. informacijske zasebnosti je posamezniku zagotoviti, obdržati podatke o sebi zase, ker noče, da bi bili z njimi seznanjeni drugi. Ustava RS varstvo osebnih podatkov, kot že rečeno ureja v

svojem 38. členu, v okviru katerega je podana zahteva po zakonitosti zbiranja teh podatkov, njihove obdelave in uporabe, ter zahteva po njihovem zbiranju in uporabi za vnaprej določene namene. Posamezniku pa daje pravico do seznanjenosti o tem, kateri podatki se zbirajo o njem in pravico do sodnega varstva. Torej ni dolžnost države le varstvo osebnih podatkov temveč tudi pravna regulacija tega področja.

Vendarle pa tudi informacijska zasebnost, kot del zasebnosti ni absolutna. Posegi v varstvo osebnih podatkov iz 38. člena Ustave so po ustaljeni presoji Ustavnega sodišča dopustni, ko so ti v skladu z načelom sorazmernosti. Predhodno morajo zato prestati t.i. strogi test sorazmernosti. Iz navedene ustavne določbe in iz Konvencije o varstvu posameznikov glede na avtomatsko obdelavo osebnih podatkov izhaja, da je poseg dopusten takrat, če je v zakonu določno opredeljeno, kateri podatki se smejo zbirati in obdelovati, za kakšen namen jih je dovoljeno uporabiti, nadzor nad zbiranjem, obdelovanjem, in uporabo ter varstvo tajnosti zbranih osebnih podatkov. Namen zbiranja pa mora biti ustavno dopusten.

ESČP v svoji ustaljeni praksi sprejema stališče, da poseg, če naj bo dopusten, mora ustrezati »nujni družbeni potrebi«, in biti sorazmeren z legitimnim zasledovanim namenom, razlogi s katerimi jih država utemeljuje pa morajo biti relevantni in zadostni.

Na področju varstva pravic zasebnosti se pravna teorija¹³ opira na opredelitev Komisije, ki je na očitke o posegu v zasebno življenje, zavrnila v primerih obveznosti privezovanja z varnostnim pasom, obvezne uporabe prehodov za pešce v prometu, varnostnih ukrepov zaradi varstva delavcev, odvzema voziškega dovoljenja, kot tudi glede uživanja alkohola in mamil, ipd. Ti ukrepi so bili utemeljeni z varstvom posameznikov, kjer je bila pravica do varnosti postavljena v prioritetni položaj nasproti pravici do zasebnosti in osebnostnih pravic.

Ustavna dopustnost cilja

V širšem okvirju najmilejšega testa sorazmernosti ugotavljamo, da je cilj, ki ga zasledujemo in ki je definiran kot preprečevanje hujših kaznivih dejanj in prekrškov in z njim povezana širitev pooblastil na ANPR, legitimen oziroma ustavno dopusten, saj to predstavlja eno izmed nalog policije, ki so navedene v 4. členu ZNPPol. Nesporno gre za razumno povezavo med predlaganim ukrepom in ciljem zagotovitve višje stopnje varnosti državljanov. Zato predlagana širitev pooblastil sodi kontekst zagotavljanja višje stopnje javne in nacionalne varnosti.

Test nujnosti

Na podlagi naslednjih argumentov menimo, da je uporaba avtomatiziranega preverjanja registrskih tablic nujna za doseg ustavno dopustnega cilja.

V letu 2014 je policija obravnavala 6.271 kršitev povezanih z izpolnjevanjem pogojev za udeležbo vozil v prometu. Hkrati smo obravnavali 4.565 kršitev, ko vozniki niso izpolnjevali pogojev (brez voziškega dovoljenja) za vožnjo motornega vozila. Na podlagi Zakona o pravilih cestnega prometa so policisti v letu 2014 začasno zasegli 4.392 motornih vozil (večkratni kršitelji cestno prometnih predpisov) in hkrati obravnavali skoraj 5.300 kršitev za katere je kot stranska sankcija predpisana 18 kazenskih točk, kar pomeni, da sodišče takšnim kršiteljem lahko izreče ukrep prenehanja veljavnosti voziškega dovoljenja. Del

13 Glej Komentar Ustave RS, urednik Lovro Šturm, člen 35, odstavek 14, stran 373.

omenjenih zelo nevarnih voznikov je kljub prepovedi vožnje še vedno udeleženih v prometu. Omenjeno ugotovitev potrjuje tudi dejstvo, da je policija kljub trenutno zelo omejenim možnostim za nadzor v letu 2014 obravnavala 321 voznikov, ki so v cestnem prometu vozili motorno vozilo v času, ko jim je bila izrečena sankcija prepoved vožnje motornega vozila ali jim je bilo začasno odvzeto vozniško dovoljenje (19 takšnih voznikov je bilo udeleženih v prometnih nesrečah). Predpostavljamo lahko, da je število ugotovljenih kršitev na tem področju še vedno relativno majhno oziroma, da obstaja sorazmerno veliko sivo polje, ki bi se ob večjem nadzoru (z uporabo sistemov za avtomatsko prepoznavo registrskih tablic) lahko zmanjšalo.

V letu 2014 je bilo v Sloveniji odtujenih skupaj 1.194 motornih vozil, največ od teh je bilo osebnih avtomobilov in sicer 782. Prav tako je bilo v Sloveniji v letu 2014 ukradenih 3.875 registrskih tablic. Pri tem pa ni zanemarljivo dejstvo, da Slovenija, zaradi svoje geografske lege, pomeni povezavo med zahodnim in vzhodnim delom Evrope. Tako iz smeri zahoda proti vzhodu poteka pot, po kateri poteka mednarodno organizirana trgovina z ukradenimi vozili, hkrati pa po istih poteh slovenske kriminalne združbe »izvažajo« slovenska ukradena vozila. Kriminalne združbe za prevoz ukradenih vozil večinoma uporabljajo prav avtoceste, zato menimo, da bi pri nadzoru prometa lahko z uporabo omenjenih sistemov uspešneje odkrivali ukradena vozila. Slovenska policija je namreč samo na mejnih prehodih, ob poskusu prestopa meje na Hrvaško in ob izvajanju izravnalnih ukrepov (gre za ukrepe, ki se izvajajo v notranjosti države na podlagi Zakona o nadzoru državne meje), v letu 2014 odkrila 125 vozil, ki so bila ukradena v zahodno evropskih državah in v Sloveniji, kar je nedvomno pokazatelj, da transport ukradenih vozil poteka tudi preko Slovenije.

V letu 2014 je bilo samo pri izravnalnih ukrepih zaradi razlogov za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, zaseženih 41 osebnih avtomobilov in 11 tovornih vozil. Osebni avtomobili predstavljajo 63,1 % delež vseh zaseženih motornih vozil (število odkritih ukradenih vozil je sicer že nekaj let v upadu).

Pregled števila ukradenih vozil, odkritih s strani specializiranih enot za nadzor državne meje (SENDM) in policijskih postaj za izravnalne ukrepe (PPIU) je razviden iz spodnje preglednice:

Preglednica 1: Število zaseženih ukradenih vozil

	2014	2013	2012	2011	2010	2009	Skupaj
SENDM	27	23	38	44	49	56	237
PPIU Koper	8	22	22	32	41	39	164
PPIU Maribor	11	14	20	33	26	51	155
PPIU Murska Sobota	7	15	9	16	13	31	91
PPIU Ljubljana	5	2	4	9	21	13	54
PPIU Nova Gorica	6	7	7	14	8	5	47
PPIU Kranj	1	4	3	8	3	5	24
PPIU Celje							0
Skupaj	65	87	103	156	161	200	772

Iz pregleda državljanstva voznikov odkritih ukradenih vozil je razvidno, da so le-ti, razen Ukrajine, večinoma državljani EU (Romunija, Slovenija, Italija, Poljska, Madžarska, Bolgarija). Navedeno dejstvo predstavlja večjo ranljivost notranjih schengenskih meja. Zmanjšanje te ranljivosti bi bilo mogoče z avtomatiziranim preverjanjem registrskih tablic.

Preglednica 2: Obravnane osebe (ukradena vozila)

država	2014	2013	2012	2011	2010	2009	Skupaj
Romunija	18	48	47	61	79	66	319
Slovenija	9	4	5	14	19	23	74
Ukrajina	4	4	8	11	5	6	38
Poljska	1	5	3	6	5	16	36
Italija	9	2	5	5	7	8	36
Madžarska	3	3	7	6		7	26
Bolgarija	1	2	3	8	4	7	25
Češka					1	9	10
Srbija	4	3	4	4	1		16
Slovaška				3		5	8
Moldavija		1	1	3	3	1	9
BiH		1		1	3	1	6
Hrvaška				4		3	7
Litva	2	2	5	4			13
Avstrija	1			3	1		5
Španija	1	1		1	1		4
Makedonija	2	1	1		1		5
Kosovo	1	1			1		3
Nizozemska			1			1	2
Vel. Britanija					1	1	2
Nemčija					1	1	2

država	2014	2013	2012	2011	2010	2009	Skupaj
Libija		1					1
Pakistan						1	1
Gana		1					1
Argentina					1		1
Francija	2	1					3
Belorusija					1		1
Rusija					1		1
Albanija				1			1
Turčija				1			1
Latvija			1				1
Tunizija			1				1
neznano	8		3	2	3	3	19
SKUPAJ	66	81	95	138	139	159	678

Država tatvine vozil, odkritih pri izvajanju izravnalnih ukrepov je v veliki večini primerov Italija. Ob upoštevanju dejstva, da so tovrstna ukradena vozila večinoma namenjena za Jugovzhodno Evropo lahko ugotovimo, da so ta vozila prepeljana čez notranjo schengensko mejo med Italijo in Slovenijo ter potujejo čez notranjost obeh držav. Italiji sledijo Španija, Slovenija, Nemčija, Madžarska in ostale države, navedene v spodnji preglednici.

Preglednica 3: Država tatvine vozil

država	2014	2013	2012	2011	2010	2009	Skupaj
Italija	34	52	66	97	91	130	436
Španija	2	16	8	7	14	14	59
Slovenija	10	3	5	13	7	9	37
Nemčija	1	2	6	7	9	10	34
Madžarska	2	1	4	8	2		15
Češka		1		1	1	9	12
Romunija	1	1	5	5			11
Francija	3	1	7	2			10
Avstrija	4			5	2	3	10
Poljska	1	2			2	2	6
Bolgarija		1	1	2	1		5
Slovaška		1		1		2	4
Portugalska	1				1	3	4
Belgija		1		2	1		4
Švica	1		1		3		4
Srbija				2		1	3
Nizozemska	1	1				1	2
Hrvaška						2	2
Velika Britanija				1	1		2
Latvija	1				1		1
Estonija						1	1
BiH					1		1

država	2014	2013	2012	2011	2010	2009	Skupaj
Rusija					1		1
Švedska	1				1		1
Lichtenstein				1			1
Ukrajina				1			1
.. ni podatka	2			1	10	11	22
SKUPAJ	65	83	103	156	149	198	689

Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic v notranjosti države bi prispevalo tudi k učinkovitosti ugotavljanja iskanih oseb in predmetov, ki so razpisani v schengenskem informacijskem sistemu (SIS II). Kot je razvidno iz spodnjih preglednic so policisti v letu 2014 samo pri opravljanju nalog na področju varovanja državne meje (na meji sami in v notranjosti) s preverjanjem po evidencah odkrili 1233 zadetkov v SIS II. Iz tega lahko sklepamo, da na podlagi avtomatiziranega preverjanja registrskih tablic lahko dobili še večje število zadetkov, tako v nacionalnih kot tudi v mednarodnih bazah podatkov, do katerih dostopa Policija.

1. Število zadetkov - SIS II									
	PPIU MS	SENDM	PPIU KP	PPIU LJ	PPIU NG	PPIU MB	PPIU CE	PPIU KR	Skupaj
PRIČE, OSEBE V KAZ. POSTOPKU (34. člen)	86	65	43	52	26	31	17	9	329
PRIKRITA EVIDENTIRANJE IN NAMENSKA KONTROLA (36. člen)	46	35	19	6	18	25	10	9	168
PREDMETI (38. člen)	37	38	56	22	24		3	4	184
ZAVRNITEV VSTOPA (24. člen)	36	13	22	34	30	16	8	17	176
VOZILA, PLOVILA..-PRIKRITA ALI NAMENSKA KONTROLA (36. člen)	28	13	25	28	5	14	5	3	121
PRIJETJE (26. člen)	3	6	4	4	1	5	3	2	28
POGREŠANE OSEBE (32. člen)		11	2	1	1	2	9	2	28
SKUPAJ	236	181	171	147	105	93	55	46	1034
%	22,8%	17,5%	16,5%	14,2%	10,2%	9,0%	5,3%	4,4%	100,0%
2. Število zadetkov SIS II po členu 38 (predmeti)									
	PPIU KP	SENDM	PPIU MS	PPIU NG	PPIU LJ	PPIU MB	PPIU KR	PPIU CE	Skupaj
1. motorna vozila nad 50 cm3	29	27	11	9	4		1		81
2. ukradeni, odtujeni, razveljavljeni izdani dokumenti	27		26	10	16	7		3	89
3. ukradena, odtujena potrdila o registraciji, reg. tablice		9		5	2		3		19
4. strelno orožje									0
5. ukradeni, odtujeni prazni dokumenti									0
6. priklopniki nad 750 kg, prikolice, izvenkrmni motorji,...		1				8			9
7. bankovci						1			1
8. ukradeni, odtujeni, razveljavljeni plačilna sredstva, vred. papir									0
SKUPAJ	56	37	37	24	22	16	4	3	199

Uporaba ANPR za namen preprečevanja in odkrivanja hujših kaznivih dejanj in pekrškov prav gotovo predstavlja manjši poseg v zasebnost posameznika, kot prikriti preiskovalni ukrepi. Z njihovo proaktivno in sprotno uporabo bo dokazano na podlagi tujih izkušenj mogoče ugotavljati večkratne kršitelje, ki ne razpolagajo s pravico, da so v prometu udeleženi kot vozniki motornih vozil, iskane osebe in predmete. To za policijo pomeni hitrejše odkrivanje oziroma preprečevanje kaznivih dejanj z manjšimi škodljivimi posledicami za ljudi in njihovo premoženje.

Vozniki lahko v prometu uporabljajo vozila, ki jim je potekla veljavnost prometnega dovoljenja ali pa niso registrirana, dodatno pa so lahko označena z registrskimi tablicami, ki niso bile izdane za njihovo označitev. Pri takšnih vozilih praviloma niso izvedeni periodični tehnični pregledi, zato obstaja verjetnost, da niso tehnično brezhibna. V primerih, ko niso označena z ustreznimi registrskimi tablicami, je otežena izvedba identifikacije lastnika vozila (v primerih, ko je ugotovljena kršitev s tehničnimi sredstvi ali v primerih prometnih nesreč s pobegi). Pri neregistriranih vozilih praviloma hkrati ni sklenjenega obveznega zavarovanja, kar predstavlja dodatne zaplete v primerih, ko so takšna vozila udeležena v prometnih nesrečah.

Tudi ukradena vozila pomenijo grožnjo za varnost udeležencev cestnega prometa. Ob tatvini vozila storilec vozilo nasilno odpre in zažene. Pri tem so največkrat poškodovane ključavnice na vratih in volanska oziroma kontaktna ključavnica, prav tako je potrebna prilagoditev avtomobilske elektronike, da se izklopi blokada motorja. Vsak nepooblaščen poseg v krmilni, varnostni ali drug sistem vozila lahko posledično vpliva na vožnjo vozila in s tem na varnost v cestnem prometu. Zaradi zlomljene volanske oziroma kontaktne ključavnice lahko odpove krmilni mehanizem, nepooblaščen poseg v elektroniko vozila pa lahko pomeni nepravilno delovanje in obnašanje vozila.

Ukradene registrske tablice storilci uporabljajo za vožnjo z neregistriranimi vozili, za prevoze odvzetih in ukradenih motornih vozil ter za namestitvev na vozilo, s katerim se izvrši kaznivo dejanje (npr. tatvina goriva, prihod na kraj vloma ali ropa ipd.). V primeru navedene zlorabe ukradene registrske tablice je pomembno takojšnje ukrepanje policije, saj je po odstranitvi takšne tablice nemogoče odkriti vozilo in kršitelja.

Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic omogoča preverjanje večjega števila vozil, kljub vsemu pa bo dejanska izvedba postopkov osredotočena le na tista vozila, za katera bo sistem zaznal vnaprej določene zadetke, ki bodo povezani z neizpolnjevanjem pogojev za udeležbo voznika ali vozila v cestnem prometu, podatkom, da je vozilo ukradeno ali da so na vozilu nameščene ukradene registrske tablice, oziroma da je za lastnikom vozila ali osebo, za katero je znano, da uporablja takšno vozilo, razpisano iskanje. Nabor podatkov je namenoma omejen le na najnujnejše ukrepe, ki so pomembni za splošno varnost ljudi in premoženja.

To utemeljujemo z izkušnjami držav članic, ki ANPR že uporabljajo za preprečevanje prekrškov in kriminalitete.

Test primernosti in učinkovitosti

Ocenjujemo, da je uporaba konkretnega pooblastila primerna in učinkovita. Z avtomatiziranim preverjanjem registrskih tablic bi bilo delo policistov pri nadzoru prometa bolj učinkovito in racionalno, predvsem pa bi takšen način predstavljal dodatno možnost za kontrolo. Sistem bi bil zelo uporaben predvsem za delo na avtocestah, kjer policija ne more izvajati klasičnih nadzorov cestnega prometa.

Z uporabo navedenih tehničnih sredstev bi policisti lahko bolj ciljno izvajali nadzore vozil, manj pa bi bilo tako imenovane rutinske kontrole prometa pri kateri se ugotavlja morebitne kršitve cestnega prometa in druge kršitve javnega reda. V primerih, ko so na vozilih nameščene druge ali ukradene tablice, obstaja velika verjetnost, da policisti pri takšnih nadzorih odkrijejo določena kazniva dejanja (ukradena vozila, prevoz storilcev na oziroma s kraja kaznivega dejanja, beg storilcev po izvršenem kaznivem dejanju, prevoz ukradenih predmetov, ilegalne migracije, iskanje oseb, trgovina s prepovedano drogo...), zato bi bili takšni nadzori tudi veliko bolj celoviti. To je pomembno tudi za Slovenijo, saj se nahajamo v osrčju Evrope, kjer je presečišče glavnih (kriminalnih) transportnih koridorjev, kar našo državo v evropskem prostoru uvršča med pomembne tranzitne države.

V policiji se zavedamo pomembnosti našega proaktivnega pristopa pri preprečevanju oziroma omejevanju kriminalitete ter hujših prometnih prekrškov, kar nam bo prav gotovo na zgoraj naveden način omogočala tudi ANPR.

V zvezi učinkovitosti novega orodja ANPR bomo lahko v policiji objektivno presojali šele na podlagi lastnih operativnih izkušenj uporabe teh podatkov. Prav v tem segmentu vidimo

dodatno možnost systemskega varovala pred neuravnoteženim trajnim posegom v človekove pravice. Zato predlagamo sprejetje zakonske podlage za uporabo ANPR.

Z navedenimi dejstvi ocenjujemo primernost ANPR pri preprečevanju, odkrivanju, preiskovanju in pregonu storilcev hujših kaznivih dejanj in prekrškov s področja cestnega prometa.

Test sorazmernosti v ožjem smislu

Pri tem testu bomo ugotavljali ali je poseg v informacijsko zasebnost posameznika v razumnem ravnovesju do javne koristi v obliki večje stopnje varnosti, ki jo lahko zagotovimo z uporabo ANPR.

Iz ustavnega načela (*U-I-25/95, Ur.l. št. 5/98*), »da se pravica do zasebnosti za posameznika lahko konča samo takrat in tam, kjer kolidira z zakonsko izkazanim močnejšim interesom drugih«, lahko iz 2. odstavka 8. člena EKČP ugotovimo, da je javni oblasti, poleg prepovedi, izjemoma dovoljeno vmešavanje v izvrševanje pravice do zasebnosti. Med te izjeme pa prav gotovo prištevamo tudi ANPR za zagotavljanje »državne varnosti, javne varnosti....., zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi«.

V poglavju ustavno pravnega vidika zadevnih človekovih pravic (*glej stran 58*) smo navedli primer odločitev Ustavnega sodišča RS (*Up-7/98, z dne 30.9.1998*), ki se je v primeru kolizije med varnostjo ljudi na eni strani in pravico do zasebne lastnine na drugi strani, odločilo v javno korist ljudi do varnosti. Enako je Komisija ravnala, ko je na očitke o posegu v zasebno življenje, zavrnila tudi v primerih obveznosti privezovanja z varnostnim pasom, obvezne uporabe prehodov za pešce v prometu, varnostnih ukrepov zaradi varstva delavcev, odvzema voziškega dovoljenja, kot tudi glede uživanja alkohola in mamil, ipd. Ti ukrepi so bili utemeljeni z varstvom posameznikov, vendar je bila pravica do varnosti postavljena v prioritetni položaj nasproti pravici do zasebnosti. Ta ustavno sodna praksa, ki sicer ni obvezen pravni vir, vendar pa ima v luči zagotavljanja enakosti pred zakonom (*glej 14. člen Ustave RS*) podobno moč, kot jo imajo ostali formalni pravni viri. Ta »argument precedensa« je pomemben predvsem zaradi zagotavljanja pravne varnosti, saj omogoča izvedbo načela predvidljivosti odločanja, in sicer enakost odločanja v istovrstnih primerih. S to ugotovitvijo test sorazmernosti v ožjem pomenu nadaljujemo v smislu ugotavlja ali je teža morebitnih posledic posega v informacijsko zasebnost posameznika uravnotežena z učinki javne varnosti, ter varnosti ljudi in njihovega premoženja, ki bodo zagotovljene z navedenim posegom.

Po ustaljeni ustavnosodni presoji pomeni vsako zbiranje in obdelava osebnih podatkov poseg v t.i. informacijsko zasebnost posameznika. Kljub temu ta človekova pravica ni absolutna, zato se mora posameznik zavedati te omejitve in dopustiti posege v tovrstno obliko zasebnosti zaradi prevladujočega splošnega interesa in ob izpolnjevanju ustavno določenih pogojev. Kot nadalje izhaja iz sodne prakse, je boj proti mednarodnemu terorizmu in drugim hujšim oblikam kaznivih dejanj, z namenom vzdrževanja javne in mednarodne varnosti v splošnem interesu Unije¹⁴. Ta ustavno dopustni cilj bomo v obravnavanem primeru

14 Glej sodbo Kadi in Al Barakaat International Foundation / Svet in Komisija, C.402/05 P in C.

zagotavljali tudi z ANPR. Ti podatki so vsekakor v tesni povezavi z varnostjo, ki jo želimo kot človekovo pravico zavarovati.

ANPR ne posega v pretežni meri v pravice državljanov, ki z namenom obdelave podatkov nimajo nobene zveze. Nasprotno, uporaba bo osredotočena le na storilce hujših prekrškov in kaznivih dejanj, oziroma na tiste osebe, ki predstavljajo višjo stopnjo tveganja za javno varnost in varnost ljudi.

Avtomatizirano preverjanje registrskih tablic omogoča preverjanje večjega števila vozil, kljub vsemu pa bo dejanska izvedba postopkov osredotočena le na tista vozila, za katera bo sistem zaznal v naprej določene zadetke, ki bodo povezani z ne izpolnjevanjem pogojev za udeležbo voznika ali vozila v cestnem prometu, podatkom, da je vozilo ukradeno ali da so na vozilu nameščene ukradene registrske tablice oziroma, da je za lastnikom vozila ali osebo, za katero je znano, da uporablja takšno vozilo, razpisano iskanje. Pri naboru podatkov smo se namenoma omejili le na najnujnejše ukrepe, ki so pomembni za splošno varnost ljudi in premoženja (hramba podatkov o ostalih vozilih ni predvidena, saj je predvideno takojšnje brisanje podatkov).

Namen uporabe tehničnih sredstev za optično prepoznavo registrskih tablic je točno določen in je vezan le na najhujše kršitve cestnega prometa, zaradi katerih je treba vozila ali voznika izločiti iz prometa, kot tudi primere, ko je treba izslediti ukradeno vozilo ali iskano osebo.

Da se z navedenimi tehničnimi sredstvi ne bi izvajal množičen nadzor nad udeleženci cestnega prometa, zakon izrecno določa, da se smejo uporabljati na vozilih policije (ne pa tudi stacionarna postavitve naprav), da jih smejo uporabljati le policisti, ki večinoma opravljajo naloge na področju nadzora cestnega prometa in preprečevanja čezmejne kriminalitete (gre za policiste postaj prometne policije, specializirano enoto za nadzor cestnega prometa ter specializirane enote za nadzor državne meje in preprečevanje čezmejne kriminalitete), in da mora policija tudi pri organizaciji dela policistov paziti, da se ne uporabljajo na način, ki bi omogočal množični nadzor nad udeleženci cestnega prometa (npr., da bi se uporabljala kot nadomestilo za stacionarne naprave – hkratna postavitve vozil na širšem območju na vseh pomembnih prometnih povezavah). S tem namenom je predvideno tudi takojšnje brisanje podatkov o vozilih, ki ne bodo uporabljeni za izvedbo nalog, kar pomeni, da navedeni podatki ne bodo dostopni policistom.

S sorazmernostjo v ožjem pomenu je tesno povezan tudi rok hrambe podatkov, ki mora biti določen v razumni povezavi z dosegom ustavno dopustnega cilja. Predlog zakona rok hrambe podatkov ne predvideva, saj se ti takoj brišejo.

Z navedenimi ustavnimi odločitvami in lastnimi argumenti utemeljujemo, da je poseg v informacijsko zasebnost posameznika v razumnem ravnovesju do javne koristi v obliki večje stopnje varnosti, ki jo lahko zagotovimo z uporabo ANPR.

Slovenija se je tako na evropskem, kot na nacionalnem nivoju zavezala, da do leta 2023 prepolovi število mrtvih in hudo telesno poškodovanih. Glede na trenutne statistične podatke ocenjujemo, da smo prišli do točke, ko poleg zagotavljanja dodatnih kadrov in uvajanja novih tehnologij za nadzor prometa, ne bomo mogli pričakovati, da se bo prometna varnost še izboljševala. Z uporabo sistemov za avtomatizirano prepoznavo registrskih tablic bi lahko zagotovili, da bi v prometu prepoznali večje število voznikov in vozil, ki zaradi varnosti ostalih

415/05 P, EU:C:2008:461, točka 363, sodbo Al-Aqsa / Svet, C.539/10 P in C.550/10 P, EU:C:2012:711, točka 130), ter sodbo Tsakouridis, C.145/09, EU:C:2010:708, točki 46 in 47).

udeležencev bi smeli biti udeleženi v prometu, omenjeni ukrep pa bi imel zagotovo pozitivne vplive na prometno varnost, hkrati pa bi nudil pomoč pri odkrivanju posameznih področij domače in čezmejne kriminalitete. V tem primeru bi javni interes presegal vplive na zasebnost, zato menimo, da bi bila uporaba upravičena in hkrati pozitivno sprejeta v širši javnosti. Uporaba navedenega sistema ima vpliv na zasebnost ampak zgolj tistih posameznikov, ki vozijo motorno vozilo, ki ne izpolnjuje pogojev za vožnjo ali sami ne izpolnjujejo pogojev za vožnjo motornega vozila, vozijo ukradeno vozilo oziroma vozilo z ukradenimi registrskimi tablicami ali pa je za njimi razpisano iskanje. Prav tako pa je pomembno, da bi se z uporabo navedenega sistema zmanjšalo naključno ustavljanje voznikov v cestnem prometu (t.i. rutinska kontrola cestnega prometa) in s tem poseg v človekove pravice tistih, ki se ravnavo v skladu s predpisi.

7. Zaključek

Avtomatsko preverjanje registrskih tablic uporabljajo številne države članice Evropske unije in v vseh državah so se sistemi izkazali kot zelo pozitivni, tako na področju prometne varnosti, kot tudi na področju odkrivanja in preiskovanja kriminalitete. Avtomatsko preverjanje registrskih tablic bi zagotavljalo zelo usmerjeno nadzorovanje prometa, ki bi predvsem na avtocestah predstavljalo ustrezno orodje za predselekcijo vozil, ki bi bila podvržena kontroli. Na ta način bi bili podrobnejšim kontrolam v večji meri podvrženi predvsem vozniki, ki bi jih sistem prepoznal kot potencialne kršitelje, medtem, ko bi policija ostale voznike nadzirala v manjši meri, takšen pristop pa bi imel pozitivne vplive na večino voznikov.

Z omenjeni sistemi bi hkrati lahko okrepili odkrivanje kaznivih dejanj čezmejne kriminalitete, predvsem ukradenih vozil. Tveganje povezano z uporabo tega pooblastila je majhno, saj ga je mogoče odpraviti z varno povezavo (ki jo je mogoče preveriti) med sistemom avtomatskega preverjanja registrskih tablic in določenih podatkov v nacionalnih in mednarodnih bazah podatkov, do katerih dostopajo policisti.